FUNDACJA TOGATUS PRO BONO

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI - INFORMACJE OGÓLNE

Zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, finansowane ze środków otrzymanych od Powiatu Wałeckiego.

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

FUNDACJA TOGATUS PRO BONO

Art. 45. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

1. „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.
2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie. [1]

[1] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.

Artykuł 175 Konstytucji RP wskazuje, że wymiar sprawiedliwości w Polsce sprawują:

1. Sąd Najwyższy,
2. sądy powszechne,
3. sądy administracyjne oraz
4. sądy wojskowe.

Głównym zadaniem sądów jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości. Jest on działalnością państwa, która polega na rozstrzyganiu konfliktów dotyczących praw, gdzie przynajmniej jednym z podmiotów jest jednostka lub inna strona podobna, za pomocą środków przymusu państwowego, przy zastosowaniu odpowiednich reguł postępowania i przez właściwe organy sądowe. Sądownictwo administracyjne stanowi odrębny pion wymiaru sprawiedliwości. Wymiaru sprawiedliwości nie sprawują trybunały, tj. Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.

Sąd Najwyższy

Sąd Najwyższy zgodnie z art. 175 ust. 1 Konstytucji RP razem z sądami powszechnymi, sądami administracyjnymi i sądami wojskowymi sprawuje wymiar sprawiedliwości. Na podstawie art. 183 Konstytucji RP Sąd Najwyższy nadzoruje działalność sądów powszechnych i wojskowych a także wykonuje inne czynności wynikające z Konstytucji i innych ustaw.[2] Zadania Sądu Najwyższego określone zostały w art. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym. W miarę nowym zadaniem SN wynikającym z ww. ustawy jest nadzwyczajna kontrola prawomocnych orzeczeń sądowych. Jej celem jest zapewnienie ich zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego. Sąd Najwyższy jest właściwy do rozpoznawania tzw. skargi nadzwyczajnej. Sąd Najwyższy jest również uprawniony do rozpatrywania spraw dyscyplinarnych, tzn., że poza sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, ma on również za zadanie rozpatrywanie spraw dyscyplinarnych sędziów. Kolejnym zadaniem jest opiniowanie projektów ustaw a także innych aktów prawnych, które stanowią podstawę do orzekania i działania innych sądów. „Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej, powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez:

1. zapewnienie zgodności z prawem i jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i sądów wojskowych przez rozpoznawanie środków odwoławczych oraz podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne,
2. kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej przez rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych.”[3]

Istotną rolę Sądu Najwyższego w ustroju sądów podkreślają również jego pozostałe kompetencje, do których należy nadzór judykacyjny poza sądami powszechnymi, także nad sądami wojskowymi. Orzeczenia Sądu Najwyższego są niezaskarżalne, niepodważalne[4] i ostateczne.

Sąd Najwyższy – jako organ apolityczny, oddzielany od pozostałych organów władzy publicznej, pełni ważną rolę w funkcjonowaniu systemu podziału władz, jednocześnie chroniąc prawa i wolności jednostki oraz „pełniąc funkcję ich apolitycznego gwaranta”[5]. Główną rolą działania Sądu Najwyższego jest ochrona interesu publicznego, a interes prywatny brany jest pod uwagę, gdy jego bezpośrednia ochrona przyczynia się i ma wpływ na zaspokojenia interesu ogólnego.
Prezydent otrzymuje coroczną informację o działalności Sądu Najwyższego oraz o wynikających z niej istotnych problemach. Sędziowie Sądu Najwyższego podlegają w granicach orzekania woli i władzy sejmu, który to w drodze ustawy określa organizację oraz zasady działania SN oraz ustanawia przepisy procesowe.

[2] K. Szczucki [w:] Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 1
[3] wyrok TK z 13.10.2015 r. (SK 63/12)
[4] „L. Garlicki, Polskie prawo konstytucyjne..., s. 331
[5] K. Szczucki [w:] Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021.

Organami Sądu Najwyższego są:

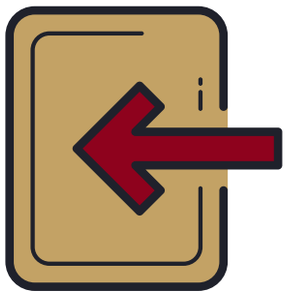

1. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego;
2. Prezes Sądu Najwyższego (dla każdej z izb);
3. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego;
4. Zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego (dla każdej z izb);
5. Kolegium Sądu Najwyższego.

Pierwszego Prezesa SN powołuje Prezydent RP spośród kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego na 6 letnią kadencję. Sędziów SN powołuje Prezydent RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa. Sąd Najwyższy dzieli się na izby. Na czele każdej z nich stoi Prezes Sądu Najwyższego. Każda z izb sprawuje nadzór nad orzecznictwem sądowym w sprawach należących do jej właściwości.[6]

Sądy Powszechne

Sądy Powszechne rozstrzygają sprawy z zakresu prawa: karnego, cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego, prawa pracy, jak również wszystkie inne, poza sprawami ustawowo zastrzeżonymi dla właściwości innych sądów. „Każdy z tych działów został uregulowany osobnymi przepisami procesowymi, natomiast przepisy ustrojowe są dla nich wspólne.„[7]
Przepisy nie wyodrębniają wśród sądów powszechnych sądów cywilnych czy sądów karnych. Są one podzielone wewnętrznie na poszczególne wydziały.[8]
Nadzór w kwestii orzekania nad sądami powszechnymi sprawuje Sąd Najwyższy, a w zakresie funkcjonowania minister sprawiedliwości.
Postępowanie sądowe jest instancyjne.

Pierwszą instancją są sądy rejonowe, które obejmują swoim zasięgiem jedną bądź kilka gmin. Sądy rejonowe dzielą się na wydziały:

1. wydział cywilny,
2. wydział karny,
3. ·wydział rodzinny i nieletnich (sąd rodzinny),
4. ·wydział pracy (sąd pracy).

[6]Malwina Jaworska, Sądy jako organy wymiaru sprawiedliwości w polskim porządku prawnym.
[7] J. Gudowski, T. Ereciński, J. Iwulski [w:] J. Gudowski, T. Ereciński, J. Iwulski, Komentarz do ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych [w:] Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2009, art. 1.
[8] J. Gudowski, T. Ereciński, J. Iwulski [w:] J. Gudowski, T. Ereciński, J. Iwulski, Komentarz do ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych [w:] Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2009, art. 1.

Sądy okręgowe są sądami II instancji i rozpatrują apelacje od orzeczeń sądów rejonowych. Jako sądy I instancji rozpatrują sprawy bardziej skomplikowane lub doniosłe, dotyczące m.in. ochrony praw autorskich, sprawy rozwodowe lub oskarżenia o zbrodnię. Sądy okręgowe obejmują obszar działania co najmniej dwóch sądów rejonowych. W sądach okręgowych występują:

1. wydział cywilny,
2. wydział karny,
3. wydział penitencjarny i nadzoru nad wykonywaniem orzeczeń karnych,
4. wydział pracy,
5. wydział ubezpieczeń społecznych.

W naszym systemie prawnym występują również sądy apelacyjne, które są sądami odwoławczymi dla sądów okręgowych. Obejmują one obszar działania co najmniej dwóch sądów okręgowych. W sądach apelacyjnych występują:

1. wydział cywilny,
2. wydział karny,
3. wydział pracy i ubezpieczeń społecznych.

Artykuł 177 Konstytucji RP stanowi, że sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach za wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Ma to służyć unikaniu sporów kompetencyjnych między sądami powszechnymi a pozostałymi sądami. Sądom powszechnym przyznano główną właściwość w zakresie wymiaru sprawiedliwości. Zajmują się one sprawami, które nie zostały zastrzeżone dla pozostałych sądów.

Sądy Wojskowe

Sądy te rozpatrują głównie sprawy dotyczące przestępstw lub wykroczeń, które popełniają żołnierze w służbie czynnej.

O sądach wojskowych mówi art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Sprawują one wymiar sprawiedliwości w siłach zbrojnych w sprawach karnych, a więc są powołane do orzekania w sprawach czynów, które popełniają żołnierze. Sądy wojskowe wchodzą w skład sił zbrojnych. Na ich czele stoi sądu. Sądem pierwszej instancji jest sąd garnizonowy, a drugiej – wojskowy sąd okręgowy. Ten drugi jest również sądem pierwszej instancji dla spraw w wybranych, poważniejszych przestępstwach.

Na czele struktury sądownictwa wojskowego stoi Izba Wojskowa Sądu Najwyższego. Pełni ona rolę sądu odwoławczego w przypadku wydania wyroku w pierwszej instancji przez wojskowy sąd okręgowy[9]. Izba Wojskowa Sądu Najwyższego nie stanowi jednak sądu wojskowego, a „jednostkę Sądu Najwyższego, który sprawuje nadzór judykacyjny nad działalnością sądów powszechnych i sądów wojskowych".[10]

Sądy Administracyjne

Ich rolą jest głównie kontrolowanie działalności organów administracji publicznej, tak rządowej, jak i samorządowej. Kontrola ta dotyczy przede wszystkim decyzji administracyjnych, postanowień wydanych w postępowaniu administracyjnym oraz skarg na bezczynność organów administracji. Każdy, kto otrzyma decyzję administracyjną, z którą się nie zgadza, lub czuje się nią pokrzywdzony, może wnieść od niej skargę właśnie do sądu administracyjnego. Zajmują się one również rozstrzyganiem sporów kompetencyjnych oraz tych o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego. Wyróżnia się wojewódzkie sądy administracyjny oraz Naczelny Sąd Wojewódzki.

Wojewódzkie sądy administracyjne tworzone są dla jednego województwa bądź też większej liczby województw. Prezydent RP, na wniosek prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, w drodze rozporządzenia, tworzy i znosi wojewódzkie sądy administracyjne a także ustala ich siedziby i obszar właściwości. Dzielą się one na wydziały, które tworzone i znoszone są przez Prezes NSA.
Do organów WSA zaliczamy:

1. prezesa sądu,
2. zgromadzenie ogólne sędziów wojewódzkiego sądu administracyjnego oraz
3. kolegium tego sądu.

Prezes WSA kieruje sądem i reprezentuje go na zewnątrz, pełni czynności administracji sądowej i inne czynności przewidziane w ustawie. Prezes i wiceprezes WSA jest powoływany na okres lat 5 przez Prezesa NSA.[11]

[9] J. Kostrubiec, Wymiar sprawiedliwości w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, [w:] Prawo obronne Rzeczy-pospolitej Polskiej w zarysie, pod red. M. Czuryk, W. Kitlera, Warszawa 2014
[10] K. Dunaj, Sądy wojskowe jako organy wymiaru sprawiedliwości, St.Iur.Lubl. 2015, nr 4
[11]Malwina Jaworska, Sądy jako organy wymiaru sprawiedliwości w polskim porządku prawnym, repozytorium.uni.wroc.pl

Naczelny Sąd Administracyjny sprawuje nadzór nad działalnością wojewódzkich sądów administracyjnych w kwestii orzekania, głównie:

1. rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń WSA;
2. podejmuje uchwały wyjaśniające zagadnienia prawne;
3. rozpoznaje inne sprawy należące do właściwości NSA na mocy innych ustaw.[12]

Siedziba Naczelnego Sądu Administracyjnego znajduje się w Warszawie.

Organami NSA są:

1. Prezes NSA,
2. Zgromadzenie ogólne sędziów NSA,
3. Kolegium NSA.

Na czele NSA stroi Prezes, kierujący jego pracami oraz reprezentujący go na zewnątrz.
NSA dzieli się na izby:

1. Izbę Finansową;
2. Izbę Gospodarczą;
3. Izbę Ogólnoadministracyjną.

[12] Art. 3 § 2 p.p.s.a.

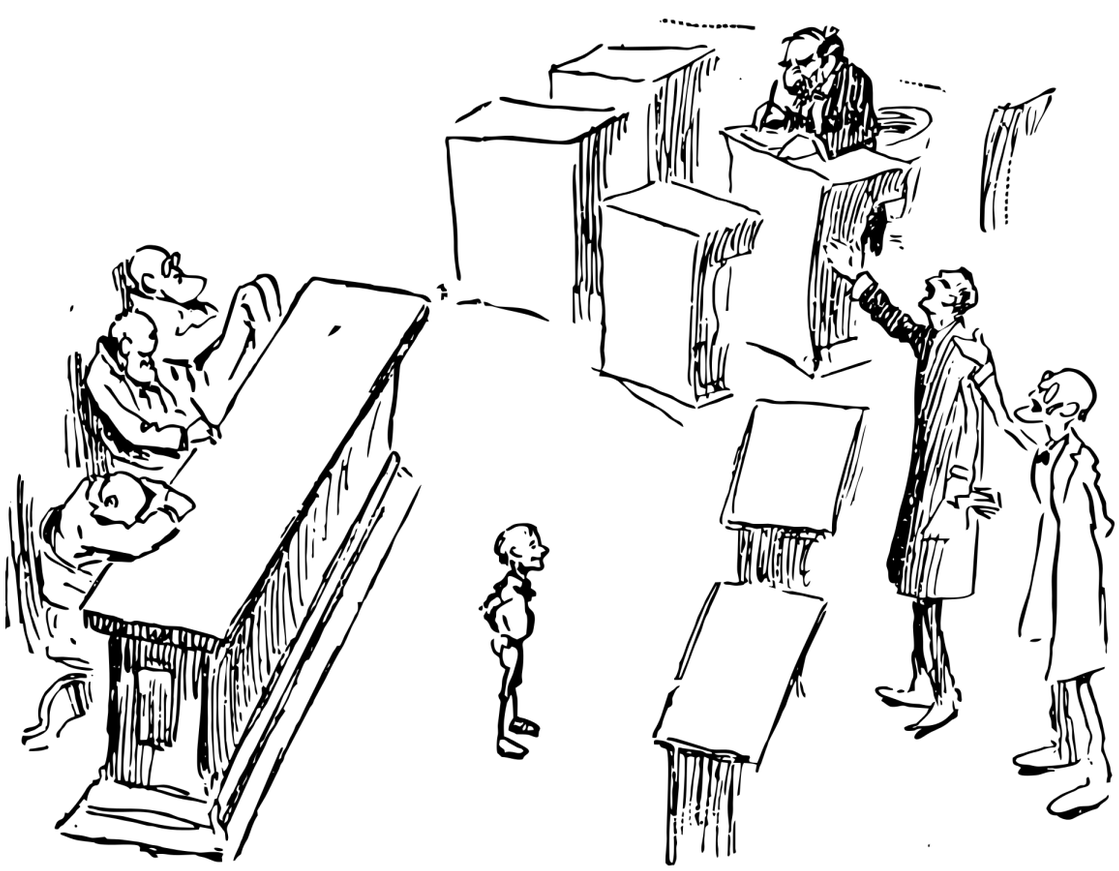

POMOC PRAWNA
PORADY OBYWATELSKIE
MEDIACJA

DARMOWA POMOC PRAWNA - PORADNICTWO OBYWATELSKIE

Na terenie całej Polski funkcjonuje ponad 1500 punktów darmowej pomocy prawnej i poradnictwa. Jest to rezultat wejścia w życie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Z darmowych porad może skorzystać każda osoba, której nie stać na uzyskanie odpłatnej porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Prawnicy **Fundacji Togatus Pro Bono** udzielają bezpłatnych porad prawnych w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej na terenie powiatów, z którymi Fundacja zawarła umowy.

Zapraszamy do zapoznania się z zasadami udzielania bezpłatnej pomocy prawnej.

Sprawdź, jak i gdzie uzyskać darmową poradę

www.fundacja.togatus.pl

FUNDACJA
TOGATUS
PRO BONO